

ואילו דעת בעל העיטור והרא"ש היא שאין מחלוקת בין שני התלמודים, ובעלה חייב במזונותיה כל עוד לא פרע כתובתה, אלא שאמרו כאן חידוש, שאפילו מגורשת ואינה מגורשת מציאתה לעצמה, אבל מגורשת ודאי — פשיטא שמציאתה לעצמה, שאין טעם שיוכחו חכמים במציאתה, ואעפ"י שחייב במזונותיה.

וע"ע בחדושי הר צבי ובמצוין בגליוני הש"ס.

'מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה' — ודוקא הבעל, אבל אם מת, הואיל שהיא ספק-מגורשת אינה ניוזנת מנכסי יתומים, כי רק אלמנה ניוזנית מנכסיהם, מתנאי כתובה, כל ימי שבתה בביתו באלמנותה (עפ"י רי"ף כתובות; הרא"ה — מובא בר"ן).

— מגורשת ואינה מגורשת, אפילו אם נתן לה כתובה — חייב במזונותיה, שהרי אגודה בגללו (עפ"י ט"ז צג סק"ב. וכן מבואר בר"ן כאן).

— התובעת גירושין מבעלה כדין, כגון שהוא מורד מתשמיש, אעפ"י שאינה דרה עמו ומסתבר שאינה משועבדת לו למעשה ידיה, אעפ"י כמאחר שמעוכבת מחמתו מלהנשא לאחרים, יש לחייבו במזונותיה (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"א קלז).

— יש מי שכתב: דוקא בספק גירושין חייב במזונותיה, אבל ספק קדושין, אעפ"י שאינה יכולה להינשא מחמתו, פטור ממזונות, שזהו ספק בעיקר החיוב, שלא כספק-גירושין שיש ודאי חיוב וספק פטור (עפ"י זכר יצחק יב ד"ה הן אמנם).

דף יג

סיכומי סוגיות

— 'מצא שטרי חוב...' —

כל שטר חוב, יש לדון בו על כשרותו ופסלותו משום שלשה חששות: חשש זיוף — ועל כך הצריכו קיום שטרות; שמא כתב ללוות ולא לזה (או לזה מאוחר יותר); שמא לזה ופרע — כנגד שני חששות אלו עומדת הטענה 'שטרך בידי מאי בעי' ומסלקתם. (ישנם חששות נוספים העלולים להיות בשטר, כגון עדים פסולים, שטרי אמנה ופיסוסים, ואינם נידונים כאן).

במה דברים אמורים, בשטר הנתון בידי המלוה, ואולם שטר הנמצא מושלך, הורעה כשרותו כי אילו היה כשר ותקף, יש להניח שהיו נוהרים בו יותר, ועתה שנפל — יש לבוא ולדון בו מצד כל אחד מהחששות הנזכרים.

[מובא בשם הגרי"ז זצ"ל, בבאור שיטת הרמב"ם, שכל אותן ריעותות הקיימות בשטר שאבד, אינם אלא בבואנו לדון מצד הלכות 'השבת אבידה' — האם להשיב את השטר למלוה או לא, אבל מצד דיני שטרות והלכות 'טוען ונטען' — אין הנפילה יוצרת ריעותא בכחו של המלוה. וזהו טעמו של הרמב"ם שפסק שאם בדיעבד החזירוהו למלוה — גובה בו].

גם כאשר החייב (=הלוה) מודה בתקפותו של השטר, יש לחוש לגביית קרקעות שנמכרו או ניתנו על ידי הלווה, שלא כדין. כמובן חשש זה אינו קיים אלא בשטר שיש בו אחריות, או אף כשאין כתובה בו אחריות לדעת חכמים [שהלכה כמותם] האומרים 'אחריות טעות סופר'.

כאשר החייב אינו מודה בחיובו וטוען 'מזויף' — היות ויש לחוש לכשרות השטר, זה המוצאו אסור לו להחזירו למלוה. [ואולם ישנה דעה אחת האומרת שאם אין בשטר אחריות, אין בו כח גביה מכל וכל, וא"כ אין חשש אם מחזירו למלוה לצור על פי צלוחיתו. וכן מפרשים שמואל ור' אלעזר את דברי ר' מאיר במשנה].

וגם אם יקיימו את השטר — כבר הורעה חזקתו, ומועילה טענת 'מזויף' של הלוה למנוע את החזרת השטר למלוה. (רש"י ותוס' כתבו שחוששים שמא העדים טועים. ושאר ראשונים תמרו על כך ופרשו טעמים אחרים. וע"ע דוגמא לכי"ב, אי קבלת עדות מפני סברא חיצונית, במש"כ בסוטה ו). ואולם צידדו בתוס' שהמלוה עצמו יוכל לגבות המלוה לאחר קיום השטר, שהרי הוא שיודע לפי טענתו על זיופו, יוכל לחפש ולמצוא ראיות להוכיח צדקת דבריו. אבל מלקוחות או מיתומים, או שלא בפניו — אי אפשר לגבות. ואם טוען 'פרוע' — נחלקו החכמים האם חוששין לפרעון בשטר שנמצא (כן דעת אביי ועוד. ונחלקו בדבר חכמים ורבי יוסי — לעיל ז, ע"ש), או אין חוששים, כי כל הפורע דואג לקריעת השטר. כן דעת שמואל. [ולזיוף אין חוששים כלל, אף לא כלפי לקוחות ויתומים — כל שהלווה עצמו אין טוען כן. ואולם אם השטר אינו מקויים — באנו למחלוקת התנאים במודה בשטר שכתבו וטוען פרוע, האם צריך לקיימו. ומכל מקום אפשר להחזיר השטר למלוה לדעת שמואל, דמה נפשך, אם לא יקיים השטר — לא יוכל לגבות בו, ואם יקיימו — הרי גובה בו כדין].

היה התאריך הכתוב בשטר תאריך מציאתו — ישנה דעה הסוברת שאין לחוש לפרעון (ע' להלן יז). להלכה, כתב הר"ף ועוד פוסקים: חוששים לפרעון. ואם טוען הלווה 'כתבתי ללוות ועדיין לא לויתי, וממני נפל השטר' — טענתו מתקבלת ואין להחזיר למלוה, כאמור. מלבד בשטרי הקנאה שכתוב בהם קנין, שבין אם ילוה בין אם לאו — משתעבד (וכדברי שמואל). וכן אם כתוב בו 'הנפק' אין לחוש לטענה זו. (כמבואר לעיל ז: ולהלן טז-יז).

כאשר החייב מודה שהשטר כשר ואינו פרוע — החשש היחיד הוא כלפי הלקוחות. ועל כן, כל שאין בשטר כח גביה ממשועבדים, כגון שאין בו אחריות — לדעת הסוברים אחריות לאו טעות סופר, [או אם כתוב בו במפורש 'ללא אחריות נכסים'] — יחזיר למלוה.

[ומכאן הוכיחו התוס' (ביבמות צט. ד"ה כתב) ששטר ללא אחריות אין גובין בו אף ממקבלי מתנה. כי אם גובים, הלא יש לחוש לקנוניא שגיבה ממקבלי מתנה שלא כדין].

ואם יכול לגבות מלקוחות — לא יחזיר, מלבד לפי השיטות שאין חוששין לפרעון ולקנוניא, בצירוף השיטה ש'עדי בחתומיו זכין לו' — כלומר תוקפו של השטר לגבות ממשועבדים, חל עם חתימות העדים, גם לפני ההלוואה בפועל (וכן סובר רבי אלעזר, ולכן אמר שכשהלוה מודה — דברי הכל יחזיר למלוה. ואילו ר' יוחנן חולק, וכן מפורש בברייתא). אך גם לפי השיטות שאין אומרים 'עדי בחתומיו...', אם יש בשטר הקנאה — מחזיר למלוה (לפי הדעה שאין חוששין לפרעון). וכך סובר רב אסי.

להלכה פסק הר"ף ושאר פוסקים, שחוששים לקנוניא. (ובריטב"א הביא שיש תמהים על הר"ף למה פסק לחוש לקנוניא, הלא קיימא לן כרב אסי).

באורי פשט ועיונים

'בשטרי הקנאה' — פרשו כמה ראשונים (רמב"ן ר"ן ועוד. וכן מובא בשו"ת הריב"ש, קסא) שלא כתוב בפירוש באותם השטרות שהוא משעבד נכסיו 'בין ילוה בין לא ילוה' [כפי שניתן היה להבין ממשמעות דברי רש"י], שאם כן אין אלו שטרי הלואה אלא שטרי חיוב, ואין כאן מלוה ולוה. אלא הם שטרי הלואה שיש בהם קנין. (ופרשו כן בדעת רש"י. ואולם ברא"ש נראה שנקט דברי רש"י כפשוטם, ע"ש). וטעמו של רב אסי שאינו גובה אלא משעת ההלואה בשאר שטרות — כי סובר שאין יוצא קול עד שימסור לו השטר ביד המלוה, הלכך אין יכולים להיזהר מלקנות נכסיו אלא מאותה שעה. אי נמי, אף על פי שצוה הלווה לכתוב השטר, אין דעתו שיחול שיעבוד עד שיבואו המעות לידו (ערא"ש).

'עדי בחתומיו זכין לו' — תקנת חכמים היא שחתמת העדים הריהי כמעשה קנין לקניית השעבוד שבשטר (עפ"י תוס' כ. ד"ה שובר; ריטב"א יט ד"ה הניחא).

'הני מילי היכא דקא מטו לידיה, אבל היכא דלא מטו לידיה — לא אמרינן' — כתב הרא"ש (בסי' מט), משמע מדברי הרי"ף שזה שהצרכנו כאן שהשטר יבוא לידו לבסוף, זהו דוקא כשמקבל השטר צריך לזכות בדבר שאינו בידו, כמו שטר הלואה שזוכה המלוה בשעבוד נכסי הלואה ע"י השטר, אבל כשזוכה בדבר שהוא כבר תחת ידו — זכה מעת החתימה, אפילו לא יבא השטר לידו לעולם. (וע"ע בסמ"ע — חו"מ לט, לט).

[בספר זכר יצחק (ח"ב ג) באר זאת, שענין 'עדי בחתומיו זכין לו' (לדעת הרא"ש), הוא שכל שכותב שטר לחבירו ומחתים עליו עדים, זהו בעצמו מעשה קנין שטר, ואין צורך בנתינה למעשה הקנין, כי רק בגט הצריכה תורה 'נתינה'. וההגעה לידו הינה תנאי בעלמא שתהא בידו היכולת לחזור בו כל עוד לא יגיע השטר אליו.

חידוש שם אף לענין גט, שגם החתימה מהוה חלק ממעשה הגירושין, וכעין זה יש בחדושי הגרש"ק (גטין ב). וע' בספר בית ישי (סה, א) לקיים דבריו בחד צד — בחלק השטר' שישנו בגט, ולא ב'גט' שבגט].

'היינו טעמא, דחייש לפרעון ולקנוניא' — בספר קצות החשן (צט סק"ב) נקט בפשיטות שהודאת-בעל-דין במקום שחב לאחרים — אינו נאמן אף במקום שאין שייך חשש 'קנוניא', כי לא האמינה תורה את המודה אלא כלפי חובת עצמו ולא כלפי אחרים.

וכמה אחרונים חלקו על כך — התומים (מובא בקצות שם); בעל ה'נתיבות' (בספרו בית יעקב — כתובות יט, והוכיח מהריטב"א כאן. וכן הביאו ממשמעות הרמב"ם — מלוה ב,ו) — שכשאין חשש קנוניא, נאמן אף לחוב לאחרים, אם מטעם 'אנן סהדי' שאין אדם מרע לעצמו בשקר, או מטעם אחר. והקשו אחרונים על דעת קצוה"ח ממשמעות סוגיתנו, ממה ששאלו 'אילימא כשחייב מודה, כי יש בהן אחריות נכסים אמאי לא יחזיר, הא מודה' והוצרכו לטעם 'קנוניא' — משמע שללא טעם זה, היה נאמן בהודאתו אף על פי שחב בכך ללקוחות.

ובשיעורי הגר"ש רוזובסקי (גטין ב, סי' כא-כב) פרש שלא אמר הקצות אלא בדיני ממונות שצריך בהם דין 'עדות' והוכחה גמורה, אבל כאן הנידון כולו אינו אלא כלפי דין השבת אבדה — על החזרת השטר לבעליו [והביא בשם הגר"ז, שלכן פסק הרמב"ם שבדיעבד אם החזירו — גובה בו — לפי שאין ריעותא בשטר עצמו ובכחו של המלוה, אלא הוא דין על המוצא, שלא יחזיר משום 'איתרע

בנפילתו], והרי בדין 'השבת אבדה' אין צורך בעדים גמורים [וכמו שכתב הר"ן (בחולין צו) שעד אחד נאמן בהשבת אבדה], לפי שהמוצא אינו בעל-דבר על המציאה. ולכן רק כאן, לולא חשש קנוניא, די במידה המסויימת של בירור הנוצר על ידי הודאתו לחובתו, בכדי להחזיר השטר לבעליו. (וע"ע דברי מרדכי — כח).

'אומר היה רבי מאיר, שטר חוב שאין בו אחריות נכסים, אין גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי' — טעם הדבר כתבו בתוספות, כיון שמחל השעבוד מחל גם הקרן.

ואין הכוונה שמחל על החוב מכל וכל, שאין שום טעם לומר כן, אלא מחל על כחו של השטר, שהואיל ונכתב שלא כהלכתו, אין לו כלל כח של שטר, וכחספא בעלמא הוא, ונשאר החוב כמלוה על-פה. ועל כן אם החייב מודה — חייב לשלם ואין אומרים שמחל על החוב. (פרי יצחק ח"ב נג. והביא מהפני-יהושע שהבין דבריהם שמחל לגמרי, ועמד על טעמו של דבר. ועוד דנו האחרונים ז"ל [עש"ך סט; פנ"י; שו"ת רעק"א קעה] אם יכול לטעון טענת פרוע בשטר כזה).

וטעם אחר יש (וערמב"ן ושא"ר), שכשיש בו אחריות נכסים, דינו כשטר, ואע"פ שאין העדים מעידים בפיהם אלא מתוך הכתב, התורה הכשירה עדותן זו, דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים, אבל כל שאין בו אחריות, אינו עושה מעשה שטר, והרי זה כעדים שכתבו עדותם, והרי כתיב 'מפיהם' — ולא מפי כתבם.

ובאר בספר בית ישי (צא, הערה ו) על פי דברי האחרונים (נתיבות המשפט כח סק"ז; הגר"ח הלוי — עדות ג,ד) בדעת הרמב"ם, שכל מהותו של שטר ראייה אינו אלא מדרבנן, שלא כשטר קנין. וכשתקנו חכמים 'שטר ראייה' לא תקנו אלא כזה שיש בו כח גביה ממשועבדים, שאז הוא נידון כבחינת שטר-קנין, שהוא כ'אפסרא דארעא' של הקרקע המשועבדת הכתובה בו. ע"ש. (וכיו"ב בספר דברי מרדכי — לב, וע"ש עוד).

טעם נוסף: סובר רבי מאיר ששטר זה ודאי שקרי הוא, שאין אדם מאבד מעותיו בכדי (תור"פ. וע"ע בראשונים בשם הראב"ד).

*

'כיון דנפל — אתרע ליה וחיישינן דלמא אקרי וכתוב'

— 'בענין סברת 'כיון דנפל אתרע' — וכי במה יתרע חזקתו, והלא כל דבר שאדם אובד אם יש בו סימן הרי הוא בחזקתו הראשונה?

אך כיון שהשטר אין גופו נצרך לאדם, כי בשאר חפצים שאדם אובד יש לומר שהיא בהשגחה מהשי"ת שיאבד החפץ ממנו לזמן מה, אבל השטר אינו נצרך לו, ולמה אבד אותו? אכן בזה הראה השי"ת השגחתו הפרטית, שאין השטר הזה ברור. ולכן אתרע בנפל'. (מי השילוח מהרה"ק מאזביצא זצ"ל — ליקוטי הש"ס).

דף יד

'דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את...' — הראשונים ז"ל פרשו בכמה אופנים מה חילוק יש מי ידון עמו, הלא כל מה שיוכל זה לטעון, אנו נטען בשביל הלוקח? וכתבו בפנים שונות; אם מפני שראובן פקח משמעון ובעל דברים, או שאמר

אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי. והסיק רבא לפרש טעמו של רבי יוסי, אעפ"י שאין לקטן זכיה מדין תורה והרי מה שמלקט שייך לאביו [כדין מציאה] — עשאוהו כזוכה, שכן נוח להם לעניים עצמם בתקנה זו, שכאשר יישכרו לעבודה, ילקטו בניהם אחריהם.

א. בנו גדול — כתב הרמב"ן: יכול ללקט אחריו אפילו הוא סמוך על שלחן אביו, כי יש לו זכיה מדאורייתא לעצמו, כאשתו. [משמע מדבריו שבאשתו הכל מודים שיכולה ללקט, וכן כתב בספר גאון צבי. ואילו הפני-יהושע כתב שאף בזה מחלוקת].

ובן קטן שאינו סמוך, בפשטות נראה שלרבי יוחנן יכול ללקט אחריו, שהרי הלקט לעצמו ולא לאביו. ב. יש לדון אם האב מסלק עצמו מתקנת חכמים שתקנו לטובתו שמציאת בנו שלו, לכאורה יכול הבן ללקט אחריו, שהרי הלקט שלו על פי דין. אך שמא לא חילקו חכמים בדבר, אם משום חשש הערמה שנראה לכל כאילו האב זוכה, אם משום שדומה לפורע חובו במתנות עניים, שבכך שאומר כן הרי הוא חוסך מעצמו לזון את בנו.

ג. התוס' פרשו שגם אם אין לפועל מאתים זוז, הואיל והוא מקבל חלק מתפוקת השדה, הריהו מוזהר מליטול ממנה מתנות, כמו שדרשו להזהיר לעני על שלו. ויש חולקים וסוברים שאם אין לו מאתים זוז בחלק שהוא נוטל — רשאי ליטול, שהרי אין הקרקע שלו (מובא בחדושי ר"י גלאנטי מהריטב"א).

דפים יב — יג (יד)

לג. א. מצא שטרי חוב — מה יעשה בהם?
ב. האם כותבים שטר ללוה אעפ"י שאין מלוה עמו?
ג. מאימתי חל שעבוד הנכסים, משעת עשיית השטר או משעת ההלוואה?
א. שנינו: מצא שטרי חוב, אם יש בהם אחריות נכסים — לא יחזיר. ואם לאו — לדברי רבי מאיר יחזיר למלוה, ולדברי חכמים לא יחזיר מפני שבית דין נפרעים מהם.
רבי יוחנן רב אסי ואביי מפרשים [וכן תניא בברייתא] שמדובר כשהלווה מודה שהוא חייב. ואעפ"י כ לא יחזיר מפני חשש טירפה מלקוחות שלא כדין, כי כיון שנפל הורעה כשרותו וחוששים שמא כתב ללוות ועדיין לא לזה, ויבוא לטרופ מלקוחות מהתאריך הכתוב בשטר. ומדובר בשטרות שאין בהם הקנאת נכסים מהיום, אבל אם יש בהם הקנאה — יחזיר, כי באמת נשתעבדו הנכסים משעת כתיבת השטר (רב אסי. וכן שטר שיש בו הנפק אין בו חשש, לפי שאין ב"ד מקיימים את השטר אלא בפני בעל דין. ע' להלן ט:). טעם אחר: מפני שחוששים שהשטר נפרע, ועשו המלוה והלווה קנוניא ביניהם לומר לא נפרע כדי שיוכלו לגבות מן הלקוחות (כן סובר אביי. ולדבריו אין חילוק בדין זה בין שטרי הקנאה לשאר שטרות). וחכמים סוברים שאפילו אין האחריות כתובה בשטר, כאילו היא כתובה וגובים בו ממשועבדים, הלכך לא יחזיר משום הפסד לקוחות.
ואם אין הלווה מודה שהוא חייב (אלא טוען פרוע) — לא יחזיר לא לזה ולא לזה, שחוששים שמא נפרע השטר.

ואילו שמואל ורבי אלעזר מפרשים שמדובר במשנה כשאין חייב מודה אלא טוען להד"ם. (ואפילו יקיימו העדים את החתימות — כבר הורע כח, שאומרים מפני שפסול היה לא נזהר לשמרו. רש"י ותוס'. ושאר ראשונים פרשו באופן אחר) — הלכך לא יחזיר. וכשאין בו אחריות נכסים סובר רבי מאיר

שאינן גובים בו כלל, אף לא מבני חורין, הלכך יחזירנו למלוה לצור עפ"י צלוחיתו, כי אין חשש שיגבה בו. אבל אם הלווה מודה שהוא חייב — מחזירים למלוה, כי אין חוששים שמא כתב ללוות ולא לזה [או אף אם כן, אפשר שהשעבוד חל בחתימת העדים טרם הלוה לו, וכאביי], וא"ח לקנוניא. ועוד סובר שמואל שאין חוששים לפרעון, כי אם פרע היה קורעו מיד. ולכן לדבריו המוצא שטר הקנאה (שאינן בו חשש כתב ללוות ולא לזה, שהרי הקנה לו השעבוד מיד) בשוק — יחזיר לבעלים. (ואין לחוש לזיוף אלא אם הלווה בפנינו וטוען מזויף, משא"כ כשאינו לפנינו לטוען כן. עפ"י תוס'). והשיבו על דבריו מהברייתא (יד.).

א. התוס' נסתפקו שמא אפילו באופן שטוען מזויף, אם יקיימו חתימות השטר בעודו ביד המוצא, יוכל המלוה לגבות בשטר מן הלווה עצמו. אך לא מלקוחות ומיתומים [או כשאינן הלווה בפנינו] — שחוששים שמא הוא מזויף ואלו אין ביכלתם להוכיח.

ב. להלכה, חוששים לפרעון ולקנוניא, כדברי רבי יוחנן (כאן ולהלן טז:). ואביי ודלא כשמואל. [ולעיל ז' נחלקו בדבר רבי יוסי ותכמים].

ואפילו שטר שאין בו אחריות נכסים גובה ממשועבדים, כחכמים שאחריות — טעות סופר'. הלכך בין שמודה הלווה בין שאינו מודה אלא טוען פרוע — לא יחזיר. (עפ"י רי"ף וש"פ. ובריטב"א הביא שיש תמהים על הרי"ף שפסק לחוש לקנוניא).

ג. כתב הרא"ש (בשור"ת, סח, כג): אם יש נכסים ללווה, אין לחוש לקנוניא. ועוד כתב כמה אופנים שאין לחוש בהם לפרעון, כגון שידוע שהלווה אינו בעיר, ויש להניח שנפל מן המלוה ולא מהלווה. ע"ש.

ד. עבר והחזיר למלוה — לדעת הרמב"ם (סוף הלכות אבידה) מה שעשה עשוי, וגובים בו. והראב"ד השיגו, וכן דעת הרשב"א (כאן ולהלן ובתשובה אף לה) והר"ן, שגם בדיעבד אינו מוחזר ואין לגבות בו.

מצא שטר שכתוב בו זמנו בו ביום — יתבאר להלן יז.

ב. שנינו: כותבים שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו; —

לדברי רב אסי, לא אמרו אלא בשטרי הקנאה — שטרות חוב שכתוב בהם שמקנה נכסיו למלוה מהיום, בין ילוה בין לא ילוה. אבל שטרות שאין בהם הקנאה — אין רשאים לכתוב ללא ראיית ההלוואה, מחשש שמא יטרוף לקוחות מזמן הכתוב בשטר עוד בטרם הלוה לו, ויפסידו הלקוחות שלא כדין.

ולדברי אביי בכל השטרות שנינו, כי העדים בחתימותיהם יוצרים שעבוד מאותה שעה, אף אם לא לזה אלא לאחר זמן. [ושטרות המוקדמים שפסולים (שביעית י, ה), הם שטרות שכתוב בהם תאריך המוקדם לזמן החתימה].

א. הלכה כרב אסי [שכן נראה גם דעת רבה ורבה במקו"א, דלא כאביי]. (עפ"י רי"ף רמב"ם (מלוה ולוה כג, ה); ריטב"א לה: חו"מ לט, ג). והתוס' כתבו שהלכה כאביי (ערא"ש אות מט).

ב. מבואר בדברי הראשונים (כאן ולהלן יט) שלרב אסי, כל שכתבו שטר עם זמן ולא נתנוהו באותו יום — השטר פסול.

ג. גם אם אין נמצא שם מלוה, יכולים העדים לחתום וליטול השטר עמהם שיהא למלוה מאותה שעה, והרי זכו לו משום 'זכין לאדם שלא בפניו' (ר"ן).

ד. יש אומרים שדי בכך שהמלוה והלוה נמצאים שם, ואין צריך לראות ההלוואה, כי יש להניח שלא יאחר הלוואתו לזמן אחר (ע' בהדושי הריטב"א 'החדשים'; חו"מ לט, ג).

ג. כאמור, לרב אסי השעבוד חל משעת ההלואה אלא אם כן כתובה בשטר הקנאת נכסים מהיום. ולאביי, בכל שטר עדין בחתומיו מזכים לו למלוה את השעבוד. ובלבד שלבסוף מסר לו את השטר. אבל אם לא נמסר — לא חל שעבוד לדברי הכל.

א. בשטרי הקנאה, לדברי רש"י (בד"ה הניחא. וכ"כ הרשב"א בדעתו) הרמב"ן הרשב"א הריטב"א הר"ן והרא"ש (בשו"ת סו, ג, פה, י), אין צריך שיגיע השטר לידו כדי לזכות בשעבוד. וכן הביא הרמב"ן ממקצת גאונים ומר"י בן מגאש (ב"ב קלה). וכן הכריע הרשב"ן (מובא בשו"ת רשב"ש בסי' קיד וסו"י תפא. וע' תשב"ץ ח"ג סו"י שא).

ואין כן דעת רבנו חננאל, הרי"ף (בתשובה, מובא ברמב"ן) והרמב"ם (זכיה ומתנה ט, כד. ער"ן ורשב"ש שם), שלא נשתעבד עד שיגיע שטר לידו.

ב. אם החייב מוסר את השטר ל'מלוה' אבל אינו מודה שהיתה הלואה — מדברי הרמב"ן והר"ן מבואר שגם בזה קנה ה'מלוה' שעבוד מזמן השטר לאביי, ויכול לגבות מן הלקוחות. ולדברי רב אסי קונה משעת מסירת השטר, אפילו ללא הלואה. כן כתב הר"ן — דלא כלשון רש"י.

ג. יש אומרים שבדבר שנמצא ביד הזוכה בשעת החתימה, זכה באותה שעה לאביי אפילו לא בא השטר לידו לעולם (ערא"ש סי' מט).

ד. דין 'עדין בחתומיו זכין לו' בשטרי מכר ומתנה — ע' להלן יט.

בשובר — לאביי, מזמן החתימות חל תוקפו. ורבא חולק (עפ"י גמרא להלן כ.). ודוקא כשהוא כעין שטר מקנה, שכתוב בו 'כל חוב פלוני מחול לך בשטר זה' אבל בשוברים שלנו שהוא מוחל או מודה לו, ואין השטר אלא לראיה בעלמא — לדברי הכל משעה שמחל והודה נפטר הלה, ולא ממסירת השובר (ריטב"א שם).

דפים יג — יד

לד. א. שטר חוב שאין כתוב בו אחריות נכסים — מה דינו?

ב. שטר מכר ללא אחריות — מה דינו?

ג. סופר הכותב שטר מכר, האם יכול לכתוב מדעת עצמו שעבוד נכסים של המוכר למכירה זו, וכן מתן זכות גביה ללוקח מעידית אם יטרפה ממנו, או שמא צריך להימלך תחילה במתחייב?

א. אמר שמואל: אומר היה רבי מאיר, שטר חוב שאין בו אחריות נכסים — אין גובה בו לא ממשועבדים ולא מבני חורין. ולחכמים גובה. וכן אמר רבי אלעזר.

רש"י כתב שלדברי רבי אלעזר לפי חכמים גובה בו מבני חורין. וכן הסכים הר"ן. וכן כתב הרא"ש (בתשובה סח, כג). ואילו התוס' כתבו להוכיח שאפילו ממשועבדים גובה. וכן דעת רמב"ן רשב"א וריטב"א.

רבי יוחנן אמר, וכן שנו בברייתא (וכן מפרשים רב אסי ואביי): לרבי מאיר גובה בו מבני חורין ולא ממשועבדים, ולחכמים — גובה אף ממשועבדים, שסוברים 'אחריות' — טעות סופר, וכאילו היתה כתובה בו.

אף על פי שהמלוה והלוה לא הזכירו קבלת אחריות כלל, אף לא בעל-פה — הרי אנו דנים כאילו אמרו כן בפירוש והיה צריך להיכתב בשטר והסופר השמיטו. (רשב"א ר"ן ועוד).